

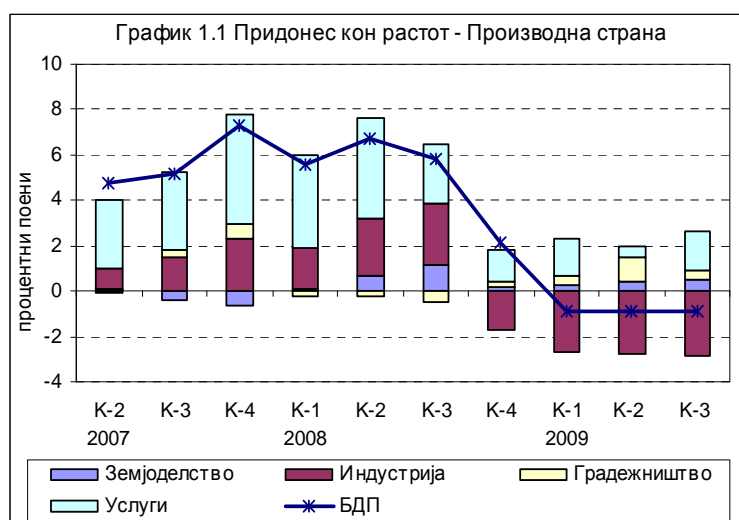
КВАРТАЛЕН ЕКОНОМСКИ ИЗВЕШТАЈ – К3/2009

Резиме

- **Реалниот раст на БДП** во К-3-2009 изнесува -1,8%, што претставува продолжување на негативниот раст од К-2-2009 кога растот беше -1,4%. Споредено со К-2-2009, БДП остварува раст од 1,7%. **Индустриското производство** забележа пад од 13,4% во однос на К-3-2008, додека во однос на претходниот квартал забележува раст од 7%
- **Бројот на вработени** продолжи да се зголемува со релативно висока стапка на раст. Во К-3-2009 **стапката на вработеност** се зголеми на рекордно ниво од 39,2%, додека бројот на невработени претставува 31,7% од работната сила
- **Водечкиот композитен индекс** и во К-3-2009 е позитивен, зголемувајќи се за 3,5 индексни поени споредено со претходниот квартал, што укажува на раст на економската активност и на почетокот од 2010 година
- **Стапката на инфлација**, мерена според индексот на трошоците на живот во К-3-2009 слично како и во претходниот квартал, е негативна и изнесува -1,4% (к/к-4)
- **Нето платата** номинално во К-3-2009 порасна за 23,1%, што во поголема мера се должи на методолошки промени, додека реалниот раст изнесува 24,5%
- **Буџетскиот дефицит** на крајот на К-3 изнесува 1,2% од проектираниот БДП во 2009 година и се движи според планираното темпо. **Фискалното оптоварување** во К-3 изнесува 28,3%, што претставува намалување за 1,1 пп споредено со К-3-2008
- **Кредитите на приватниот сектор** забележаа пораст од 6,4% во однос на К-3-2008. Како процент од номиналниот БДП во К-3-2009, кредитите изнесуваат 44%, што претставува непроменета состојба во однос на претходниот квартал
- **Македонскиот берзански индекс** МБИ-10 го продолжи трендот на пораст кој на крајот од К-3-2009 изнесуваше 3.102 и истиот забележа зголемување од 22,5% во однос на К-2-2009
- **Извозот на стоки** во К-3 се намали за 28,8%, а **увозот на стоки** забележа помал пад, од 25,5% во однос на истиот квартал од 2008 година, додека во однос на претходниот квартал од 2009 година извозот бележи пораст од 7,7% а увозот е непроменет
- Како резултат на побрзото намалување на увозот од извозот на стоки, во К-3-2009, **трговскиот дефицит** (301 милиони евра) бележи значително позитивно поместување во однос на претходниот квартал (пад од 11,2%) и претставува -17,7% од кварталниот БДП

1. Макроекономски трендови и реален сектор

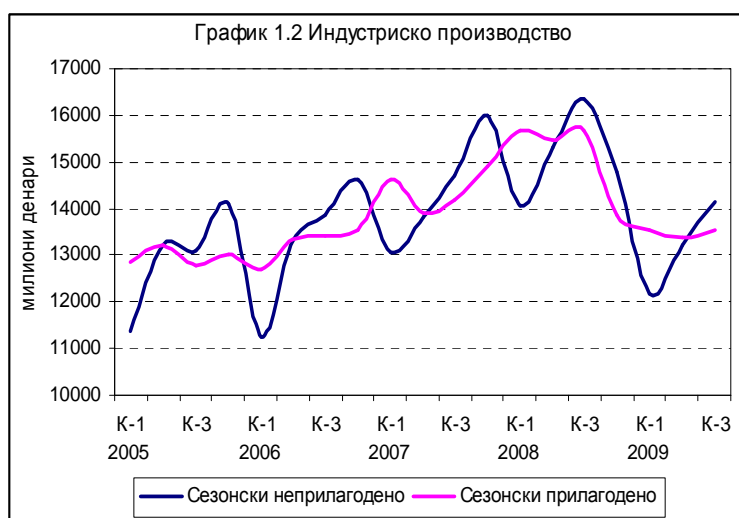
Во К-3-2009, БДП по тековни цени изнесува 104.032 милиони денари или 50.781 денари по глава на жител¹ што во однос на претходниот квартал претставува номинален пораст од околу 1.550 денари. Во третиот квартал, заради ефектите од светската економска криза врз македонската економија, **реалниот раст на БДП** е негативен и изнесува -1,8% во однос на истиот квартал од 2008 година, што претставува продолжување на негативниот раст од првиот и вториот квартал од 2009 кога растот беше -0,9 и -1.4 пп, респективно (График 1.1). Поради влијание на сезонски фактори производството е највисоко во третиот квартал од годината и како резултат на истото споредено со претходниот квартал економскиот раст изнесува 1,7%. Доколку се изолира влијанието на сезонските влијанија стапката на раст на БДП изнесува -0,3%.

Во К-3 остварен е негативен раст во секторите Индустрија (-13,4%), Сообраќај и врски (-2,3%) и Хотели и ресторани (-4,1%). Од друга страна, секторите Финансиско посредување, Градежништво, Земјоделство, Трговијата на големо и мало и Јавна управа забележаа позитивен раст, што придонесе за спречување на подлабок пад на БДП. Во К-3-2009 индустриското

производство најмногу придонесе за негативен раст на БДП од 1,8% (График 1.1).

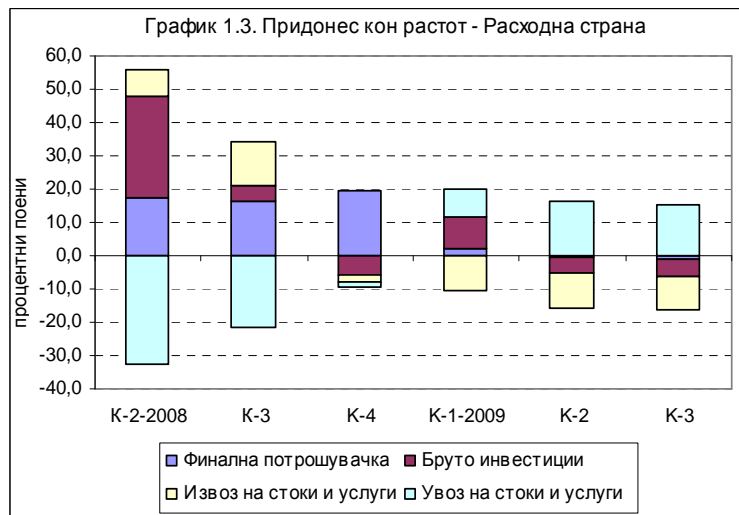
Индустриското производство забележа годишен пад од 13,4% во К-3-2009, и истиот се

надоврза на падот забележан во К-1-2009 (-13,4%) и К-2-2009 (-13,7%). Речиси сите индустриски сектори забележаа намалување на активноста, но анализирано по гранки падот на индустриското производство во К-3 главно се должеше на остварените негативни стапки на раст кај производството на: основни метали (-41,7%), производство на кокс деривати на нафта и нуклеарно гориво (-41,3%), производство на

¹ Процена на население на 31.12.2008 според ДЗС

хемикалии и хемиски производи (-23,3%), производство производи од други неметални минерали (-11,5%), производство на метални производи во металопреработувачката дејност (-11,8%), производство на електрични машини и апарати (-52,7%), производство на мебел и други разновидни производи (-22,2%) и производство на облека, доработка и боење на крзно (-2,2%).

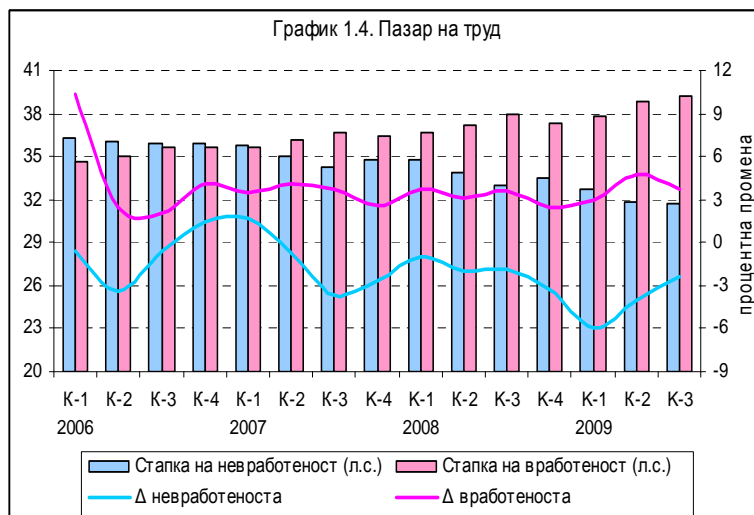

Гледано од **расходната страна на БДП**, во К-3-2009 финалната потрошувачка забележа реален пад од 0,5%, бруто-инвестициите од -24,1%, додека извозот и увозот забележаа пад од 12,8%, односно 15,4%. Номиналниот придонес на финалната потрошувачка во растот е -0,9 пп, додека придонесот на бруто-инвестициите изнесува -5,1 пп, Наспроти тоа, придонесот на

трговското салдо е позитивно и изнесува 4,9 пп.

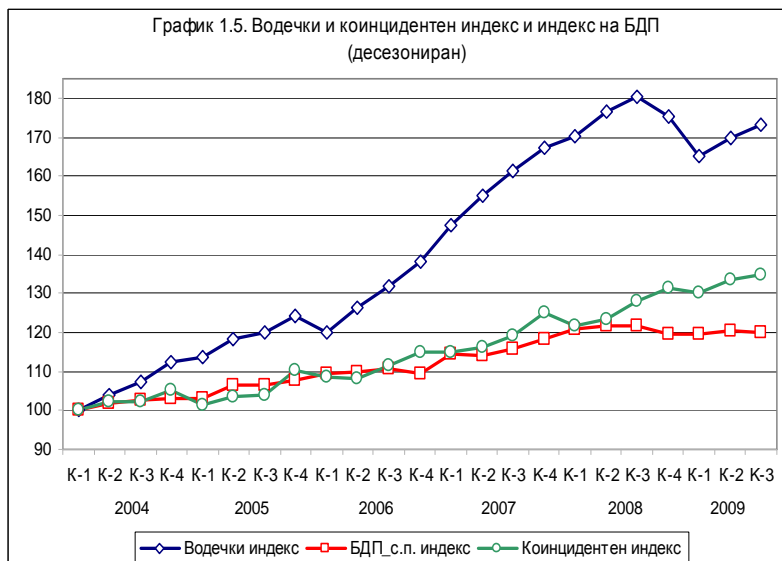
Бројот на вработени во К-3-2009 се зголеми за 3,7% во однос на истиот квартал претходната година, со што **стапката на вработеност** се зголеми на рекордно ниво од 39,2%. **Бројот на невработени** во К-3-2009 се намали за 2,3%.

Притоа, порастот на работоспособното население предизвика зголемување на работната сила, а најголемиот дел од него премина директно во вработеност што резултираше со

зголемување на стапката на активност на 57,3% (за 0,7 пп). Ваквите движења придонесоа **стапката на невработеност** да се намали за 1,3 пп (на 31,7%). Имено, работните места на нето основа беа креирани од приватниот сектор, каде бројот на вработени се зголеми за 7,6%, додека во останатиот дел од економијата имаше намалување на вработеноста од 6,3%. Ако се исклучи сезонското влијание, стапката на

невработеност е повисока за 0,4 пп од фактичката. Десезонираната стапка на невработеност изнесува 32,1% во К-3-2009 и укажува дека сезонскиот фактор бил присутен на пазарот на труд во односниот квартал.

Водечкиот композитен индекс, MakLead², и во К-3-2009 е позитивен, зголемувајќи се за 3,5 индексни поени споредено со претходниот квартал, по растот од 4,6 индексни поени во претходниот квартал. Споредено со истиот квартал претходната година, водечкиот композитен индекс е понизок за 7 индексни поени. Ваквото движење на MakLead индексот укажува дека

предвидениот благ раст на економската активност во последниот квартал од 2009 година ќе продолжи и во 2010 година. Водечкиот дифузен индекс, во К-3-2009 забележа позитивни движења кај 68,8% од компонентите на композитниот индекс, што е исто остварување со претходниот квартал и истиот квартал претходната година.

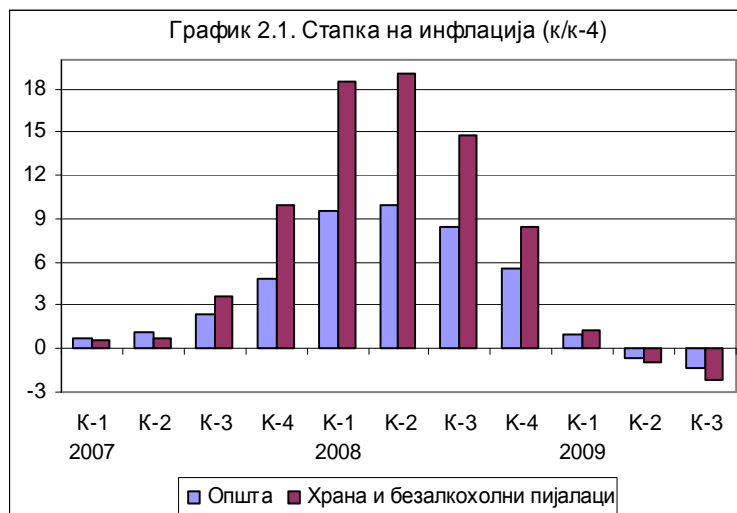
Односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс во К-3-2009 незначително се зголеми, на 1,54 и покажува дека водечкиот индекс е за 54% повисок од заостанувачкиот индекс. Односот на водечкиот и заостанувачкиот индекс беше во постојан пораст се до К-4-2008 од кога овој показател почна да покажува надолен тренд,

што беше прекинат во претходниот квартал.

² MakLead е агрегатен показател кој го води/му претходи на економскиот циклус и истиот го сочинуваат осум водечки индикатори за економскиот циклус, и тоа: просечна плата во преработувачка индустрија; просечен број лица - корисници на паричен надомест; оценка на производителите за снабденоста на производството со нови нарачки; индекс на договорени градежни работи; берзански индекс МБИ-10; понуда на пари - M2; каматен диференцијал (пондерирана активна каматна стапка на комерцијалните банки минус примарна стапка) и увоз на средства за работа и средства за репродукција.

2. Цени, трошоци и продуктивност

Стапката на инфлација, мерена според индексот на трошоци на живот во К-3-2009 е негативна и изнесува -1,4% во однос на истиот квартал од претходната година. Најголем пад на цените, од 9,1%, е забележан во категоријата Сообраќајни средства и услуги, што се должи најмногу на падот на цената за течни горива и масла за 24,1%. Трошоците за храна во К-3-2009 регистрираат намалување од 2,2%, придонесувајќи со 65,1% во вкупниот пад на потрошувачките цени. Пад на цените е забележан кај категоријата Култура и разонода (од 4,4%), заради падот на цените на средствата за образование. Намалени се и трошоците за административни услуги за 8%. Од друга страна, цените на годишна основа пораснаа во категоријата Домување, од 4,1% и категоријата Тутун и пијалаци од 3,8%, Хигиена и здравје (3,1%), Хотели и ресторани (2,7%), Облека и обувки (0,1%), а цените за финансиските услуги пораснаа за 2,8%.

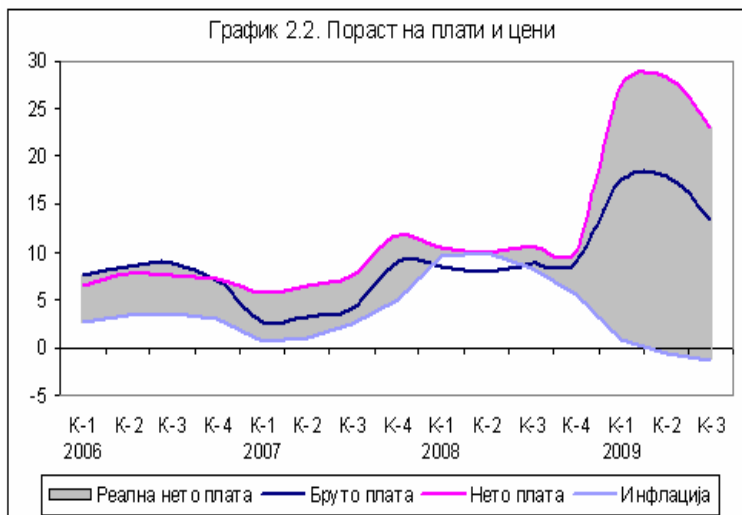

Базичната инфлација (која го исклучува ефектот на храната и енергијата) има исто така опаѓачки тренд. Истата во К-3-2009 е негативна и изнесува -0,1%, споредено со 0,1% во претходниот квартал. Базичната инфлација се очекува да продолжи со опаѓачкиот тренд до крајот на годината, исто како и општото ниво на цени, кај кое се очекува намалување со повисока динамика поради предвиденото релативно

повисоко намалување на цените за исхрана.

Цените на мало во К-3-2009 година бележат намалување од 2,1% споредено со истиот квартал од претходната година. Повисок пад на цените е остварен во категоријата Индустриски производи (-2,8%), во чии рамки највисок пад имаше кај непрехранбените производи, од -4%, додека пијалоците остварија раст на цените од 6%. Во категоријата Земјоделство падот на цени изнесува 2,5%. Цената на услугите во К-3-2009 се намали за околу 1%. Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци за едно четиричлено домаќинство, пресметана врз основа на цените на мало, е намалена за 6% во однос на претходниот квартал, а во однос на К-3-2008 истата е намалена за 1,5%. Вредноста на потрошувачката кошница во К-3-2009 претставува 59,4% од просечната нето плата

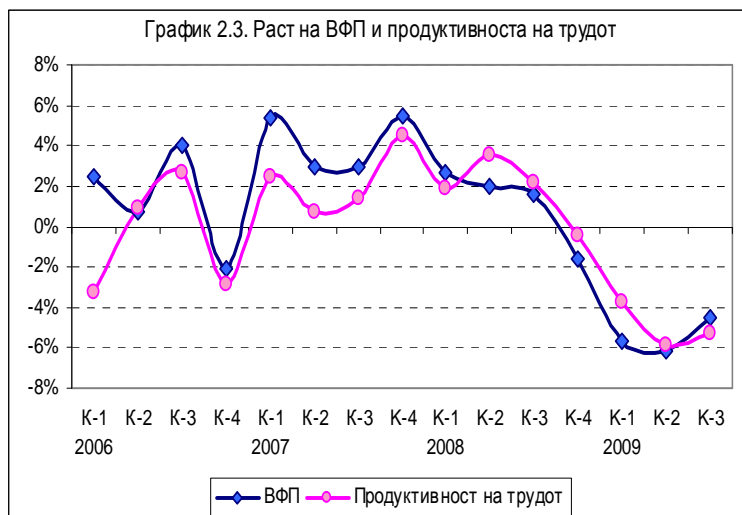
Просечната **нето плата** во К-3-2009 е повисока од истиот квартал претходната година за 23,1%. Ваквиот раст се должи во поголема мера на методолошки промени, односно почнувајќи од јануари оваа година во нето/брuto платата се вклучени и надоместоците за исхрана и превоз на работниците. Просечната **брuto плата** забележа побавен раст од нето платата, од 13,3%, како резултат на намалените стапки на социјални придонеси и на

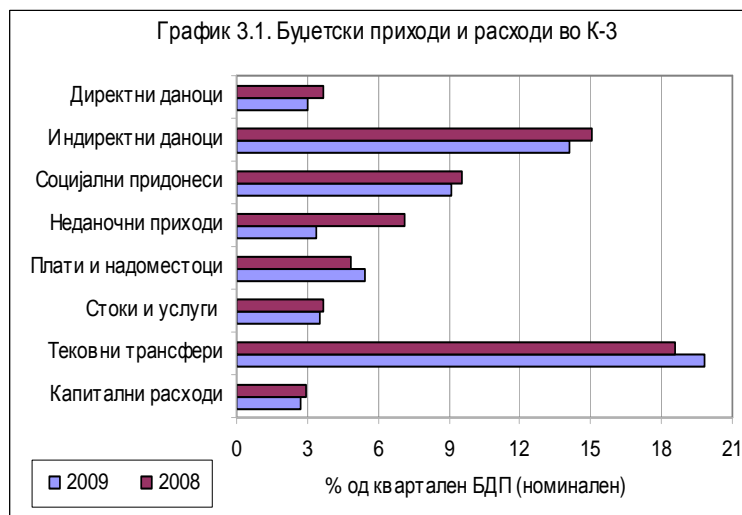
двојното зголемување на личното даночно ослободување. Намалувањето на општото ценовно ниво услови реалниот раст на нето и бруто платата да бидат повисоки од номиналниот раст, изнесувајќи 24,5% и 14,7% соодветно (види засенчена површина на График 2.2).

Во K-3-2009 продолжи трендот на намалување на

на **продуктивноста**, кој започна во последниот квартал од претходната година (види График 2.3), имајќи предвид дека забавувањето и падот на економската активност беше придружен со раст на вработеноста. Падот на продуктивноста во K-3-2009 изнесува 5,3%. Вкупната факторска продуктивност (ВФП) бележи помало намалување од продуктивноста на трудот, односно -4,5% во K-3-2009 (види График 2.3). Падот на ВФП се должи пред се на растот на човечкиот капитал, од 3,7%, додека стапката на реален раст на инвестициите, поточно на физичкиот капитал изнесува 1,3%.

3. Фискален сектор

Забавувањето на економската активност во Република Македонија се рефлектираше и во фискалната сфера. Пониското остварување на буџетските приходи (92,8% исполнување) во K-3-2009, придружено со релативно повисоки буџетски расходи придонесе за **дефицит на**

Буџетот на централна власт³ од 1,2 милијарди денари или 1,2% од планираниот БДП. Во третиот квартал се продолжи со водење на контрациклична фискална политика насочена кон ублажување на последиците од светската економска криза врз домашната економија и задржување на макроекономската стабилност. Притоа не се загрози фискалната одржливост и монетарната стабилност на земјата.

Вкупните **буџетски приходи** во К-3-2010 се пониски за 14,3% споредено со истиот квартал од претходната година, главно поради пониското остварување на даночните приходи за 7,2%, социјалните придонеси за 1,3% и неданочните приходи за 51,0%. Забавувањето на личната потрошувачка и падот на увозот, проследени со реформите во даночната сфера преземени заради ублажување на последиците од економската криза, резултираа со пониска наплата кај сите видови даночни приходи, што меѓу другото беше и причина за ребаланс на буџетот. **Приходите од данок на додадена вредност (ДДВ)**, кои претставуваат повеќе од половина (51,8%) од вкупните даночни приходи, во К-3-2009 се пониски за 2,3% споредено со истиот квартал претходната година. Во структурата на бруто приходите од ДДВ се забележува намалување на наплатата на ДДВ од прометот во земјата, согласно намалениот промет во трговијата, додека остварените приходи од данокот на додадена вредност по основ на увоз се зголемени за 10,9%. Исполнувањето на планираните приходи по основ на ДДВ во К-3-2009 изнесува 95,0%. Приходите од акцизи се повисоки за 3,1% споредено со истиот квартал од претходната година. Падот на увозот и пониските царински стапки предизвикаа и намалување на царинските давачки за 25,9%.

Во рамки на директните даноци, значителен, но очекуван пад од 43,0% е забележан кај данокот на добивка (имајќи предвид дека од јануари 2009 година единствено се оданочува добивката која се распределува за дивиденда). Приходите од персоналниот данок на доход се повисоки за 7,7% и покрај високиот пад на приходите по основ на капитални добивки. Наплатата на социјалните придонеси во К-3-2009 е пониска за 1,3%. Неданочните приходи, кои претставуваат 11,1% од вкупните буџетски приходи, во К-3-2009 се пониски за 51,0% на годишна основа.

Во К-3-2009 вкупните **буџетски расходи** се повисоки за 7,5% споредено со истиот квартал од претходната година. **Тековните расходи**, кои претставуваат 91,5% од вкупните расходи, се зголемија за 10,9%. **Капиталните расходи** кои учествуваат со 8,5% во вкупните расходи се повисоки за 6,2% на годишна основа, и претставуваат 2,7% од проектираниот БДП во 2009 година. Реализацијата на капиталните расходи заклучно со септември изнесува 47,0% од планираните за оваа година. Во рамки на тековните расходи, трансферите се повисоки за 9,9% на годишна основа, при што најголем придонес кон овој раст има категоријата Други трансфери (21,2% раст), која ги вклучува и трансферите кон единиците на локалната самоуправа. Расходите за стоки и услуги се намалија за 2,5%, додека расходите за плати и надоместоци се повисоки за 15,8%. Расходите за каматни плаќања се зголемија за 11,6%.

Фискалното оптоварување, мерено како утврден дел на буџетски приходи⁴ во однос на номинален БДП, во К-3-2009 изнесува 28,3% и претставува намалување за 1,1 пп во однос

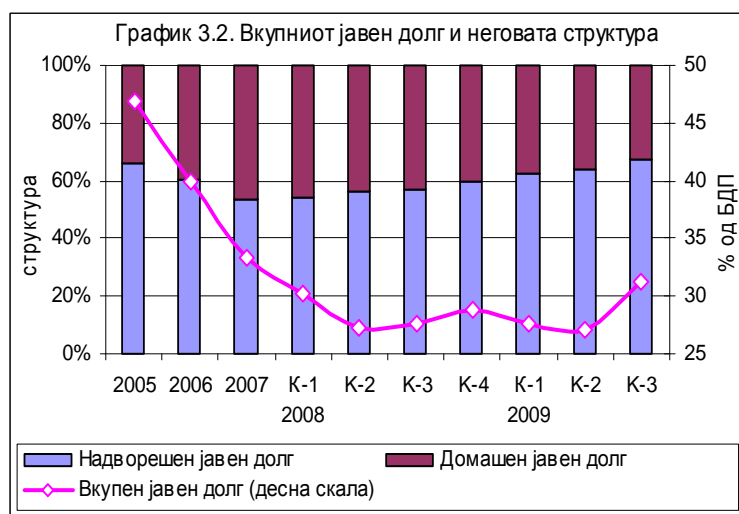
3 Го опфаќа Централниот буџет и Буџетот на фондовите

4 Вклучува даночни приходи, социјални придонеси и еден дел од неданочните приходи

на К-3-2008. Вкупните буџетски расходи претставуваат 31,7% од БДП, што е за 3,5 пп повисок износ во однос на К-3-2008.

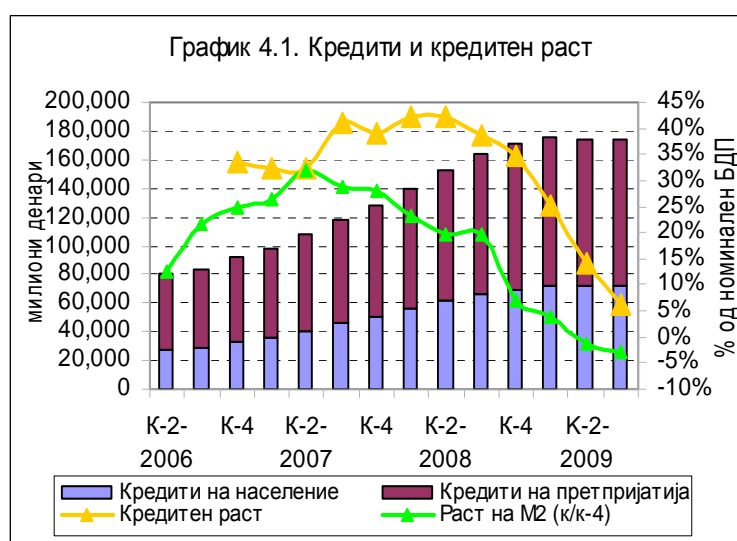
Вкупниот јавен долг на крајот на К-3-2009 изнесува 31,3% од БДП, што претставува зголемување за 4,2 пп во однос на К-2-2009 година. Ваквиот раст најмногу се должи на зголемување на надворешниот јавен долг (за 21,5%), додека домашниот јавен долг е зголемен за 4,8% во однос на К-2-2009 година. Така, учеството на внатрешниот јавен долг се намали на 32,8% (График 3.2). Ваквата состојба укажува дека дополнителното задолжување, надворешно или внатрешно, кое е неопходно за водење поекспанзивна фискална политика при забавен економски раст, не ја загрозува фискалната одржливост.

Долгот на Општа влада, кој не го вклучува долгот на Народна банка на Република Македонија (НБРМ) и јавните претпријатија, на крајот на К-3-2009 е зголемен на 24,0%,

односно за 2,4 пп споредено со К-2-2009 година. Ваквата појава е резултат на зголемување на долгот на Централна влада (за 15,0%) преку емисијата на континуирани државни хартии од вредност. Од друга страна, забележано е зголемување на долгот на НБРМ за 76,2%, што предизвика намалување на учеството на долгот на Општа влада во вкупниот јавен долг за 3,1 пп (учеството изнесува 76,8%).

4. Монетарно-финансиски движења⁵

На крајот на К-3-2009, **примарните пари** забележаа пораст од 11,8% во однос на претходниот квартал и 6,6% на годишно ниво. Во К-3-2009, **монетарниот агрегат M1** се зголеми за 0,6% во однос на К-2-2009, додека на годишна основа се забележува пад од 4,5%, главно како резултат на падот на готовите пари во оптек од 12,5%. Пошироките

⁵ Почнувајќи од К-1-2009 анализите се прават врз основа на податоците усогласени со новиот Сметковен план за банки кој важи од Јануари 2009 година

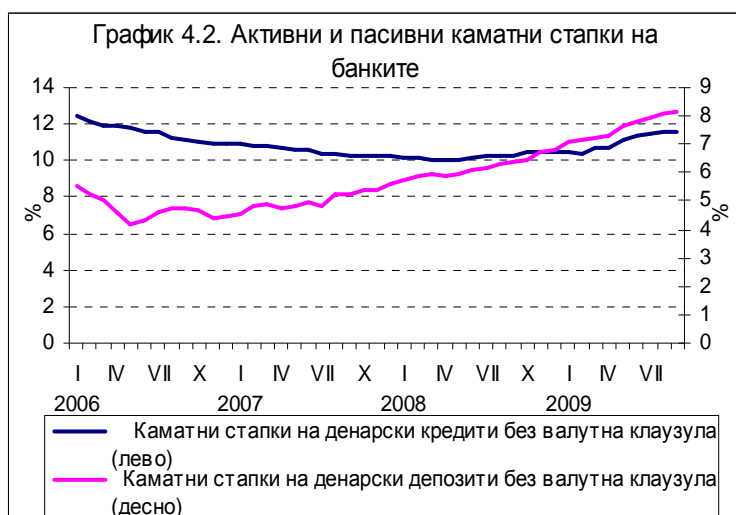
монетарни агрегати **M2 и M4**, во К-3-2010 бележат умерено зголемување во однос на претходниот квартал (1,6% и 2%, соодветно), додека на годишно ниво M2 бележи пад од 2,9%, а M4 од 1,1%.

Кредитите на приватниот сектор во К-3-2009 бележат забавен пораст од 6,4% во однос на К-3-2008 (наспроти 25,3% во К-1-2009 и 14,3% во К-2-2009). Забавување на растот во К-3-2010 бележат и кредитите на претпријатијата и истиот во споредба со К-2-2009 е повеќе од двојно помал за разлика од претходниот квартал и изнесува 5,4% (12,9% во К-2-2009). Сличен тренд како и кај корпоративното кредитирање постои и кај кредитите за домаќинствата, чиј раст исто така е преполовен во споредба со претходниот квартал и изнесува 7,9% (16,3% во К-2-2009). Кредитите на приватниот сектор во однос на номиналниот БДП⁶ изнесуваат 43,4% во К-3-2009, што претставува непроменета состојба во однос на претходниот квартал.

Вкупниот **депозитен потенцијал**⁷ на приватниот сектор по втор пат оваа година премина во зоната на негативен годишен раст кој во К-3-2009 изнесува -0,3% (наспроти растот од 2,1% во претходниот квартал). Во К-3-2009, депозитите на домаќинствата се зголемија за 8,7% во однос на К-3-2008, додека во однос на претходниот квартал истите бележат пораст од 3,7%. Депозитите на претпријатијата го продолжуваат падот, при што истите се намалени за 26,4% во однос на К-3-2008, односно за 1,9% во однос на К-2-2009.

Каматната стапка на благајничките записи на НБРМ во К-3-2009 остана непроменета, откако истата во К-2-2009 се зголеми од 7% на 9%. Во истиот период, Европската централна банка исто така не изврши дополнителни промени на референтната каматна стапка и истата на крајот од кварталот се задржа на ниво од 1%. Во К-3-2009 не беа преземени дополнителни мерки на монетарната политика од страна на НБРМ, освен оние кои беа воведени во К-2-2009 за одржување на стабилноста на девизниот курс.

Просечната пондерирана каматна стапка на денарските кредити на крајот на К-3-2009 изнесуваше 10,3%, и истата забележа пораст од 0,6 пп на годишно ниво, и пораст од 0,1 пп

во однос на претходниот квартал. Каматните стапки на депозитите бележат континуиран пораст, така што на крајот од К-3-2009 пасивната каматна стапка на денарските депозити се зголеми за 1,3 пп во однос на крајот на истиот квартал во минатата година и изнесува 6,8%, што е за 0,5 пп повисоко ниво од К-2-2009.

Во К-3-2009 забележано е намалување на интензитетот на влијанието на монетарната

⁶ Процент податок

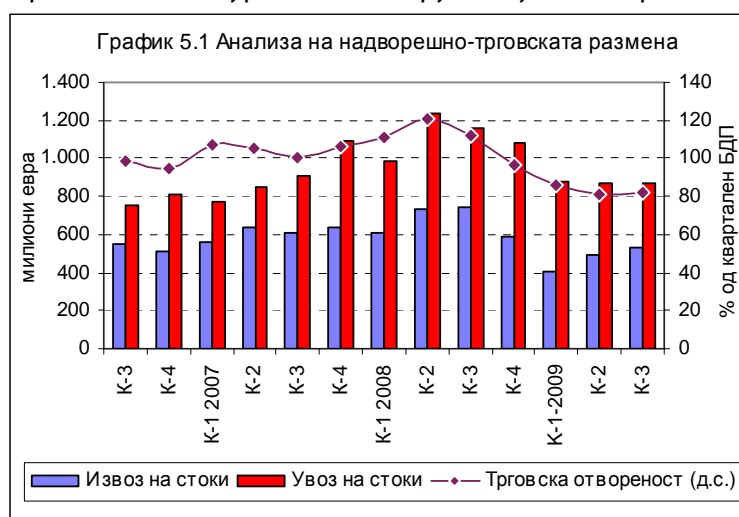
⁷ Депозитите вклучуваат и пресметана камата

политика врз каматната политика на банките. Притоа, околу половина од банките оцениле дека монетарната политика делумно влијае врз нивната каматна политика⁸.

Македонскиот берзански индекс МБИ-10, како агрегатен показател на берзанските движења, го продолжи трендот на пораст во третиот квартал од 2009 година и во однос на вториот квартал се зголеми за 22,5%, додека во однос на К-3-2008 и натаму бележи забавен пад од 30,3% (наспроти падот од 48,2% регистриран во К-2-2009). Вкупниот промет реализиран на Македонската берза во К-3 бележи пад од 62,9% во однос на К-3-2008 и 58,3% во однос на претходниот квартал.

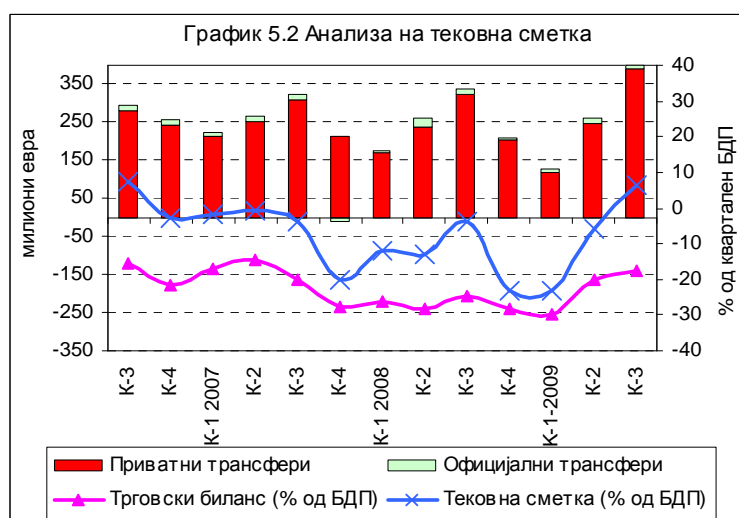
5. Надворешен сектор и платен биланс

Според статистичките податоците изразени во евра, растот на извозот и увозот на стоки започнат во вториот квартал оваа година продолжи и во третиот квартал. Притоа, карактеристично е тоа што во К-3-2009 извозот бележи поинтензивна стапка на раст од 7,7%, што се должи на зголемувањето на извозот на разни готови производи, минерални горива, мазива, суровините и друго, а увозот е речиси на исто ниво со само 0,1% раст во

однос на претходниот квартал. Ваквата позитивна тенденција е индикатор за почеток на закрепнување на надворешно-трговската размена.

Во споредба со истиот квартал од минатата година извозот на стоки, изразен во евра, се намали за 25,2%, додека пак, увозот на стоки забележа пад за 28,9% во однос на. Во увозот на стоки, кај речиси сите групи на производи според СМТК е остварена негативна стапка на раст. Притоа, најголем пад на увозот е забележан кај категориите минерални горива и мазива (-47,7%), суровини (-55,8%), животински и растителни масла (-25,1%) и производи класифицирани според материјалот (-38,2%). Намалувањето на увозот на инпути кои ги користат извозно-ориентираните сектори,

⁸ НБРМ, Анкета за кредитна активност, октомври 2009

односно делот од т.н. увозна компонента на извозот влијае и врз намалувањето на извозот.

Трговската отвореност на Република Македонија во К-3-2009 изнесува 82,1%, што претставува пораст од 2 пп во однос на претходниот квартал, но во однос на минатата година истата и натаму е на ниско ниво и е сведена на стапката на отвореност на нивоата остварувани пред 2007 година. Истото, претежно се должи на падот на вкупниот обем на надворешно-трговската размена за 27,8% во однос на истиот квартал од претходната година.

Обемот на размена со ЕУ во К-3-2009 изнесува 54,3% од вкупната трговска размена (извоз на стоки 56,5% и увоз на стоки 53%) на Република Македонија и во однос на К-2-2009 бележи пораст од 1,2 пп. Втор најзначаен надворешно-трговски партнер на Македонија останува Србија, при што обемот на размена во К-3-2009 е 7,9% од вкупната размена, што претставува намалување на структурното учество за 3 пп во однос на претходниот квартал. Во К-3-2009, 68% од македонскиот извоз беше реализиран на пазарите на Косово, Германија, Грција, Бугарија, Италија и Србија.

Наспроти високиот дефицит на **тековната сметка** во првиот квартал од 2009 година и делумното стабилизирање на нерамнотежата во вториот квартал на годината, во третиот квартал на 2009 година е остварен суфицит од 104,3 милиони евра (во истиот квартал од 2008 година беше регистриран дефицит од 68,2 милиони евра).

Како резултат на паралелното брзо намалување на извозот и увозот на стоки, во К-3-2009, **трговскиот дефицит** (-301 милион евра) бележи позитивно движење, односно се намали за 37,4 милиони евра (10%) во однос на претходниот квартал и претставува -17,7% од кварталниот БДП. Надолжниот тренд на **нето-тековните трансфери**, кој започна на крајот од 2008 година се прекина во К-3-2009 година. Нето-тековните трансфери во К-3-2009 изнесуваат 397,8 милиони евра, што претставува пораст од 18,2% во однос на К-3-2008, а во однос на претходниот квартал истите се зголемени за 52%, што првенствено се должи на зголемените приватни трансфери кои се доминантна и движечка компонента на тековните трансфери (95%).